

Aud the Deep Minded

Joanna Nicholson

Kamerinė opera Sopranui (balsas), Valtornai, Klarnetui, Elektronikai ir Video Projektacijai.

„**Aud the Deep-Minded**“ – psichologinė drama-opera, vaizduojanti krikščionišką, bet kartu ir prieštarinę IX a. Škotijos lyderės vidinį pasaulį. Ši vienos dalies opera, įkvėpta iš dalies istorinių faktų, atskleidžia Aud – pagrindinės personažės – virsmą iš pavyduolės ir keršytojos į žmonių išlaisvintoją, heroję.

Istorija

Moteris, žinoma kaip *Aud the Deep-Minded*, buvo reali istorinė asmenybė, minima islandų šaltiniuose ir vaizduojama istoriniame televizijos seriale „**Vikingai**“.

Skirtingi istoriniai šaltiniai pateikia prieštarinę informaciją apie jos gyvenimo detales, tačiau žinoma, kad Aud buvo norvegų karo vado Ketil Flatnose (Ketilo Plokščiaavidžio) dukra. Šaltiniuose jis taip pat siejamas su valdovu Harald Fairhair, valdžiusiu teritorijas, apimančias dabartines Orknio ir Škotijos Vakarų salas.

Po to, kai buvo nužudyti Aud vyras, Dublino karalius Olaf the White, ir jos sūnus Thorstein the Red, ji slapta užsakė pastatyti laivą, kuriuo kartu su likusiais šeimos nariais ir tarnais pabėgo į Islandiją.

Įsikūrusi mažai apgyventose Islandijos teritorijose, Aud suteikė savo tarnams laisvę ir sklypus ūkininkavimui, taip suformuodama bendruomenę, kurioje gyveno iki mirties. Ji buvo krikščionė tuo metu, kai dauguma vikingų vis dar garbino pagoniškus dievus.

Tikroji Aud gyveno taip seniai, kad jos istoriją gaubia migla, susiformavusi iš pasakojimų, pagražinimų ir istorinių neatitikimų. Tai paskatino operos autorę svarstyti: o kas, jei Aud būtų reinkarnavusis? Kas, jei ji būtų atgamtinė būtybė, egzistuojanti už laiko ribų?

Ši opera – autorės vaizduotės vaisius, bandymas įsivaizduoti, kokia galėjo būti Aud istorija arba kokia ji galėtų tapti šiandien kuriamame pasakojime.

Verta pažymėti, kad libreto tekstas nėra fiksuotas ir gali kisti su kiekvienu atlikimu. Spektaklis turi pusiau improvizuotą formą, kurioje derinami dainuojami ir deklamuojami elementai.

Siužetas ir tekstas

1 scena: Dublinas, Airija

Aud sužino, kad jos vyras Olafas Baltaodis, Dublino karalius, mirė. Nepaisant to, ji ruošiasi eiti į vakarėlį. Iš tikrųjų ji rengiasi kelionei – ketina vykti į Orknio salas pas savo tėvą Ketilą Plokščiaveidį, tikėdamasi rasti apsaugą savo sūnui.

Aš esu Aud. Aš esu Aud, giliai mąstanti.

Mano vyras ką tik buvo nužudytas. Turėčiau gedėti, bet einu į vakarėlį.

Jis buvo šiknius. Rovhull!*

Aš esu Aud.

Mano vyras – dabar jau nužudytas, miręs vyras – buvo Olafas Baltaodis, Dublino „karalius“. Na, bent jau taip jis save vadino. Manau, tai buvo savavališkas titulas. Elgėsi lyg karalius, bet nemanau, kad kiti tuo tikėjo.

Pagal oficialų pranešimą jis žuvo mūšyje, kovodamas prieš kažkokį mažą karaliuką dėl žemės lopinėlio ar karvių, ar dar kažko panašaus.

„Žuvo mūšyje!“ – oi, kaip jam patiktų tokia istorija, dideliam kvailam troliui. Jis būtų patenkintas sėdėdamas Valhaloje ir gerdamas su Odinu. Bet galiu garantuoti: taip nebuvo. Jis tiesiog paslydo ant savo didelių kvailų trolio kojų durpynėje ir buvo sutriptas savo pačių vyrų.

Han var et rovhull, hæstkuk, drittsek.**

Karalius Olafas padarė mane karaliene Aud, tiesa?

Ne. Aš buvau tik pėstininkė. Mano tėvas mane ištekino kaip mokestį už Šiaurės salų išlaikymą.

Karalienė buvau gal penkias minutes, kol jie manęs atsikratė. Tai blogai. Tai mane liūdina. Ne tiek dėl manęs, kiek dėl mano sūnaus Thorsteino. Jis – politinė grėsmė. Velnias. Aš jį išvešiu į Orknio salas. Aš ir tėtis gal dar galėsime susitaikyti. Aš tai padarysiu – jei tik jis apsaugos mano sūnų.

[*tai senovės skandinavų įžeidimas – labai malonu dainuoti!]

[**tyrinėti senovės skandinavų įžeidimus buvo smagu!]

2 scena: Laidojimo vieta Caithness miške, Škotija

Aud kalbasi su lavonu, iš pradžių manydama, kad tai jos vyras. Vėliau paaiškėja, kad jis – jos sūnus Thorsteinas. Ji ištaria užkeikimą keltų kalba, o tada savo sūnui atlieka krikščioniškas laidotuvių apeigas.

Užkeikimas Keltų kalba

Media vita in morte sumus
quem quaerimus adjutorem.
Nihi si te, Domine,
qui pro peccatis nostris
juste irasceris?

Sancte Deus,
sancte fortis,
sancte et misericors Salvator:
amarae morti ne tradas nos.

In te speraverunt patres nostri
Speraverunt
Et liberasti eos.

(Vertimas Lietuviškai)
Gyvenimo viduryje mes atsiduriame prie mirties.
Iš ko galime prašyti pagalbos,
jei ne iš Tavęs, Viešpatie,
kuris dėl mūsų nuodėmių
teisėtai pyksti?

Šventasis Dieve,
Šventasis Galingasis,
Šventasis ir Gailestingasis Gelbėtojai,
neatiduok mūsų mirčiai.

J Tave mūsų tėvai dėjo savo viltis.
Jie dėjo visas savo viltis,
ir Tu juos išlaisvinai.

Ji patiria psichozinį epizodą, kuris galbūt atskleidžia, kad ji iš tiesų yra legendinė **Morrígan** – trijų pavidalų fantominė karalienė ir airių folkloro pranašė, siejama su varnos ar raganos įvaizdžiu bei savo skandinaviškomis šaknimis.

Ji apmąsto tai, kas įvyko, ir tai, kas dar laukia, ir pagaliau atskleidžia savo planą išplaukti už jūrų marių.

Man tarp medžių gera. Čia tylu – išskyrus kruvinus darbininkus. Nepaisant jūsų supuvusių lavonų po manimi... Jūs čia jau kurį laiką, net žolė užaugo. Po Olafo nužudymo... Jėzau Kristau! Oi, atleisk, vėl tai padariau. Tai blogas įprotis – veltui vartoti Tavo vardą... Atleisk... Bet tai tiesiog... čia, senovės dievų vietoje... ar jūs mane girdite?

Kad ir kaip ten bebūtų, **Thorstein**, mano mylimas sūnau – po tavo tėčio mirties (te ilsisi jis ramybėje) mes nuvykome pas tavo senelį **Ketilį** į Orknio salas, kad jis mus apsaugotų (te ilsisi ramybėje ir jis).

Thorstein, berniuk, tu tapai arogantiškas. Toks pasipūtęs – susidėjai su **Jarl Sigurdu Eysteinsonu**. Negaliu patikėti, kad tavo senelis **Ketil** tai skatino. Tai buvo senio, kurio jėgos išsekusios, ambicija – kad paaugliai bėgiotų su ginklais. „O, mūsų gauja užims Caithness, Sutherland, Ross, Moray ir kitas karalysčių teritorijas“, sakydavo jis. Ar tu rimtai manei, kad nebus atpildo?

Ach, **Thorstein**, tu buvai per jaunas, kad galėtum suprasti. Tu pats save nužudei. Ir dabar visi mano berniukai yra mirę. Tai ką man dabar daryti?

Tu manai, kad aš neturiu plano. Iš tiesų, aš jį turiu. Mano vyrai čia, miške, stato laivą – slaptą laivą, pagamintą iš miško medžių. Žmonės pasakoja istorijas apie naujas žemes, kurias jūreiviai matė šiaurėje, toli už tėvo salų. Jie sako, kad ten trykšta ugnies fontanai ir skyla didžiuliai ledo gabalai. O jeigu tai tiesa?

O jeigu ta vieta egzistuoja? Jeigu galėtume pabėgti iš čia... Jeigu šeimos nariai ir jų vergai bei tarnautojai, pasinaudodami mūsų slaptuoju laivu, pabėgtų ir rastų tas žemes? Dievas žino – tos žemės bus atšiaurios, uolingos, bet galbūt pakankamai derlingos, kad galėtume pradėti ūkininkauti ir kurti naują gyvenimą, palikdami mirusiuosius čia.

3 scena: Aud mintyse

Senovinė melodija skamba Aud sąmonėje, ir ji pradeda giedoti liūdną giesmę, kurioje susilieja Airijos bansių raudos ir vikingų laidojimo apeigos. Į pirmą planą iškyla jos „trys pavidalai“, ir apimta gilaus sielvarto bei keršto jausmo ji įsako vergams pastatyti laivą.

Turtai, kuriuos aš palaiduju su tavimi – brangakmeniai ir auksas,
mergelių širdys,
Toro plaktukas
ir Dievo kryžius.

Aš esu trijų dalių, aš esu amžina, aš esu visur.
Aš žinau tavo likimą.
Aš esu amžinai besikeičianti būtybė, Karalienė.

Tu sakei, kad aš turiu nešvarų protą. Ir ką, jeigu aš valgau arklieną? Jėzus vis tiek mane myli!

Aš matau, kas mirs. Tai ne aš.
Aš plaunu tavo drabužius krauju.

Aš esu *Aud*, aš esu regėtoja, aš esu varnas, aš esu...
Ąžuolas, uosis, beržas, lazda, alksnis, ąžuolas, bukas, šermukšnis, ąžuolas.
Gluosnis, alksnis, lazda, ąžuolas, šermukšnis, bukas, gluosnis, ąžuolas.
Ąžuolas, uosis, beržas, kirvis, skaldytuvai, šermukšnis, vinis, ąžuolas.
Plaktukas, vinis, plaktukas, vinis, vinis, geležis, medis, prakaitas.
Geležis, medis, prakaitas, vinis, ąžuolas, kirvis.

Aš esu kirvis, aš esu medis, aš esu virvė, aš esu...
Aš esu vinis, aš esu akis, aš esu geležis, aš esu...
Aš esu *Aud*, aš esu regėtoja, aš esu varna, aš esu...
Aš esu *Aud*, aš esu regėtojas, aš esu varna, aš esu...

Aš nesuprantu, kas man atsitinka miške. Girdžiu balsus, kurie kalba su manimi, ir nežinau, kas jie yra, bet jie mane labai gerai pažįsta.

Medžiai artėja, ir aš pradėdau jausti, kad skrendu, kad galiu skristi – ir kai skrendu, matau visą praeitį, ateitį ir dabartį... Matau, kas mirs. Žinau, kad jie mirs, nes plaunu jų drabužius kraujo upėje.

Olafai, ar aš tave nužudžiau? Ar aš to norėjau? Ar aš užsakiau tavo nužudymą? Aš mačiau, kaip tu miršti, žinojau, kad taip bus, to norėjau. Olafai, manau, aš su tavimi žaidžiau – žaidžiau su tavimi kaip su šachmatų figūrėle.

Pastatykite mano laivą, vaikinai, pastatykite!

Aš esu plaktukas, aš esu vinis, aš esu karalienė!

Quem quaerimus adiutorem

4 scena: Laive, plaukiant į Islandiją, jūroje siaučia audra

Aud meldžiasi ir supranta, kad tapo tuo, ko labiausiai nekenčia – priespaudos vykdytoja.

Ji prašo Dievo padėti jai išbristi iš šios padėties ir suteikia vergams laisvę:

„Aš išlaisvinu jus, aš išlaisvinu save.“

Media vita in morte sumus
quem quaerimus adiutorem
Nihi si te, Domine,
qui pro peccatis nostris
juste irasceris?

Sancte Deus,
sancte fortis,
sancte et misericors Salvator:
amarae morti ne tradas nos.

In te speraverunt patres nostri speraverunt
Et liberasti eos.

Gyvenimo viduryje mes esame mirtyje.
Iš ko galime prašyti pagalbos,
jei ne iš Tavęs, Viešpatie, kuris dėl mūsų nuodėmių teisėtai pyksti?

Šventasis Dieve, galingasis Dieve, šventasis ir gailėstingasis Išgelbėtojai,
neatiduok mūsų mirčiai.
Mano žmonės tiki Tavimi.

Deus, liberabo eos, liberare me.
Aš išlaisvinu jus, aš išlaisvinu save.
Aš esu...
Sancte Deus, Sancte fortis.
Aš esu *Aud*.

Šaltinis

Visą muzikinę medžiagą kompozitorė sukūrė naudodama dvi egzistuojančias folklorines melodijas, kurios atspindi senovinį pasakojimo pobūdį ir kultūrų mišinį.

Responsorium Media Vita (Gyvenimo viduryje mes esame mirties akivaizdoje) yra norvegų liaudies daina, priskiriama benediktinų vienuoliui Notkerui Stammereriui.

Ankstyvuojų darbo etapu atlikėjai sunkiai išstardavo vardą „Aud“ taip, kad jis skambėtų autentiškai vikingų kalba. Anglakalbių instinktyvus balsių tarimas tapo norvegų kalbos mokytojo galvos skausmu, nes atlikėja negalėjo išstarti jo teisingai. O kaip dėl islandų ir keltų kalbų? Atlikėja naudojo įvairius Aud vardo tarimo būdus, kad atspindėtų jos daugialypę tapatybę. Kartu tai atspindėjo ir dvejojimą krikščioniškos ir pagoniškos religijos poveikį. Ji su mumis kalba angliškai, su Dievu – lotyniškai, tuo tarpu senovinės, mistinės fantazijos metu apsėstai keikiasi norvegų ir keltų kalbomis.

Jos teiginio „Aš esu“ naudojimas atliepia įvairius filosofinius ir religinius tekstus.

Visa elektroninė medžiaga, išskyrus paukščių čiulbėjimą, sukurta iš gyvai atliekamų muzikos pavyzdžių.

Trys instrumentai – vokalas, valtorna ir klarnetas – simbolizuoja Aud trijų dalių prigimtį kaip Morrigan. Folklore Morrigan gali būti vaizduojama kaip trys seserys arba kaip graži jauna moteris, sena ragana ir varnas. Ji yra pranašė, karalienė ir regėtoja.

Sponsorai ir Remėjai

Dėkojame šiems asmenims už pagalbą kuriant kūrinį: Margaret MacIver (gėlių kalbos konsultantė), Jeanette Mikkola (norvegų kalbos konsultantė), Susan Worsfold (dramaturgė) ir Škotijos muzikos centrui (repeticijų patalpų naudojimas).

„*Aud the Deep Minded*“ buvo sukurta ir išvystyta su finansine pagalba iš „Creative Scotland Lottery“, „Made In Scotland“, Vaughan Williams, „Sound Festival“ ir „Foundation Scotland“ fondų.